

Význam speciálních operací se soustavně zvyšuje

INFORMACE

(Operace Trvalá svoboda)

Síly pro speciální operace jsou vojenské, nikoli tajné jednotky. Jsou určeny k působení v podmínkách zvláštních, velmi náročných operací, vyžadujících osvojení určitých metod a specifický výcvik. Jsou určeny k samostatnému působení stejně jako ke spolupráci s konvenčními silami. Jejich posláním je průzkum ke zjištění cílů a poté prudká a cílená akce. Oblasti jejich zasazení leží mimo vlastní státní území. Úloha, kterou síly pro speciální operace sehrály během operace Trvalá svoboda v Afghánistánu, může v budoucnu změnit způsob vedení ozbrojených konfliktů.

Speciální operace jsou spojeny s vysokým rizikem a významnými operačními nebo strategickými výsledky. Jejich cíle mohou být v hloubce nepřátelského území a být chráněny kombinovanou protivzdušnou obranou. Utajení operace je předpokladem úspěchu.

Síly pro speciální operace jsou strategickým prostředkem zajišťujícím volnost jednání, mohou zasahovat před konfliktem, během něho i po něm. Působí často v prostoru odlišném od konvenčních sil. Jejich akce jsou krátké a rozhodné. Jsou jednotkami lehké pěchoty. Mohou působit za nepřátelskými liniemi po dlouhou dobu. Jejich výzbroj a vybavení odpovídají jejich úkolům.

Jednotky pro speciální operace jsou vycvičeny tak, aby mohly čelit neúplně definovaným ohrožením a vést nekonvenční válku ve všech jejích formách, v guerillové taktice, v občanských válkách, subversí a sabotáží.

Síly pro speciální operace jsou určeny čelit ohrožením vytvářeným asymetrickými protivníky, jako jsou „ne-státní aktéři“ nebo teroristické organizace používající zbraně hromadného ničení a metody informační války. Jiným nadnárodním ohrožením je obchod s drogami, mezinárodní zločin, obchod se zbraněmi a ohrožení životního prostředí.

Poznatků o silách pro speciální operace a jejich použití pronikne jen málo na veřejnost, a pokud ano, pak se zpožděním.

Úkoly sil pro speciální operace

Úkoly sil pro speciální operace zahrnují:

Nekonvenční vedení boje. Jde o rozsáhlé spektrum vojenských a polovojenských operací vedených na území ovládaném nepřítelem anebo na politicky citlivém území. K úkolům patří guerillový boj, únik, subverze, sabotáž a jiné operace skrytého boje.

Přímá akce. Jsou to otevřené nebo skryté akce proti nepřátelským silám, jako zmocnění se, poškození nebo zničení cíle, zmocnění se osob nebo materiálu pro podporu strategických nebo operačních cílů anebo působení jako konvenční síly.

Speciální průzkum. Skupiny pro speciální operace jsou vyslány za nepřátelské linie k vedení průzkumu nepřítele, nebo k získávání informací o terénu, místním obyvatelstvu, nepřátelských možnostech, záměrech a aktivitách.

Vnitřní obrana cizích států. Operace jsou určeny pro podporu rozvojových států při budování jejich vojenských a policejních sil, a to školení v odborných dovednostech a v chápání otázek lidských práv. Patří sem také projekty humanitárních akcí.

Opatření proti terorismu zahrnují ofenzivní akce určené k prevenci, odstrašování a potírání terorismu.

Psychologické operace k ovlivňování a vytváření postojů a jednání příznivých pro zájmy vlastní strany. Jsou zaměřeny na emoce, motivy a chování cizích vlád, organizací a jednotlivců.

Civilní záležitosti. Speciálními operacemi lze zavést, udržet, ovlivnit anebo využít vztahy mezi vojenskými silami, civilními orgány a obyvatelstvem k usnadnění vojenských operací.

Podpora vedení koaliční války. Příslušníci speciálních sil znají kulturní zvláštnosti a jazyky, což napomáhá ke spolupráci s cizími vojenskými jednotkami.

Humanitární akce. Síly pro speciální operace mohou vést humanitární akce, např. odmítnování.

Jednotky pro speciální operace:

- ☐ vedou operace pro omezení regionálních konfliktů,
- ☐ posilují infrastrukturu místní vlády,
- ☐ zabraňují, aby se místní ohrožení nerozšířilo do velkých problémů,
- ☐ provádějí výcvik místních ozbrojených sil.

Síly pro speciální operace USA

Přípravou a udržováním sil pro speciální operace v míru i za války je pověřeno velitelství pro speciální operace (*USSOCOM - U.S. Special Operations Command*). Tomuto velitelství jsou podřízeny síly pro speciální operace pozemního vojska, letectva a námořnictva. Nejsou mu podřízeny síly pro speciální operace námořní pěchoty.

Síly pro speciální operace pozemního vojska tvoří:

- ☐ **75. úderný pluk** (ranger regiment) je vzdušný výsadkový útvar, určený k vedení úkolů přímé akce, např. zmocnění se letiště, léčky, průzkum, noční operace, spěšně zaujatá obrana. Je elitním plukem lehké pěchoty. Má tři prapory, z nichž každý může být zasazen kdekoli na světě do 18 hodin.
- ☐ **Speciální síly** (tzv. zelené barety), jež jsou určeny k operacím v nepřístupném a nesnadném terénu, jako průzkum, informační operace, pátrání a záchrana, protidrogové akce, bezpečnostní pomoc, humanitární pomoc. Jsou rozděleny do sedmi skupin, z nichž každá má specifické regionální zaměření.
- ☐ **Síly Delta** jsou protiteroristickou skupinou, o níž nejsou k dispozici informace.
- ☐ **Letecký vrtulníkový pluk** s pozorovacími, dopravními a víceúčelovými vrtulníky má tři prapory. Je určen k vysazení, stažení a zásobování sil pro speciální operace, k průzkumu a elektronickému boji ve prospěch sil pro speciální operace, k zajištění velení a spojení a ke všeobecné podpoře sil pro speciální operace v míru i během operací.
- ☐ **Jednotky pro psychologické operace** k plnění svých úkolů používají tisk a vysílání.
- ☐ **Jednotky pro civilní záležitosti** zabezpečují vztah velitele s civilními orgány a obyvatelstvem.
- ☐ **Chemické průzkumné jednotky** speciálních sil.

K silám pro **speciální operace letectva** patří:

- ❑ Výsadkáři-záchranáři (pararescuers), kteří poskytují zdravotnickou pomoc zraněným osobám a podílejí se na pátracích a záchranných akcích.
- ❑ Bojovní řídící (controllers) vytvářejí prostory vysazení a přistání pro výsadkové operace a prostory pro odsun osob vzduchem a zajišťují řízení palby bitevních letounů AC-130. Jsou spolu s padákovými záchrannými zařazováni do taktických skupin sil pro speciální operace.
- ❑ Výsadkáři-meteorologové poskytují povětrnostní informace o prostorech operací speciálních sil. Svůj úkol plní po infiltraci z předem určených základů nebo z prostorů za nepřátelskými liniemi. Jsou vybaveni miniaturními meteorologickými přístroji a spojovacími prostředky.

Podobně jsou organizovány francouzské a britské síly pro speciální operace.

Personál sil pro speciální operace

Personál sil pro speciální operace je důležitější než hardware a jeho kvalita je důležitější než kvantita. Síly pro speciální operace jsou vytvářeny v nízkých počtech (např. speciální síly USA tvoří 1,3 % početního stavu ozbrojených sil a mají 45 000 osob). Bojeschopné síly pro speciální operace musejí být pohotové, nelze je budovat teprve po vzniku krize, protože jejich výcvik trvá dlouho. Výcvik mužstva trvá dva roky, výcvik důstojníků mnohem déle. Výběr a výcvik personálu jsou extrémně náročné.

Personál sil pro speciální operace musí ovládat velké množství dovedností vyplývajících z požadavků jejich úkolů. Tyto dovednosti zahrnují jazykové znalosti, orientaci v regionu, ovládnutí speciálního vybavení, taktiku a porozumění pro politické a oficiální souvislosti úkolu.

Personál se učí pracovat s lidmi, studovat prostory a země možného zasazení a po vyčlenění do prostoru operací absolvují jazykové školení.

Příslušník sil pro speciální operace je považován za vojáka-diplomata, který ovlivňuje místní ozbrojené síly a obyvatelstvo, školí je a spolupracuje s nimi.

Afghánistán: teroristická organizace Al Kajda (Al-Qaida)

Tato stať byla do článku zařazena jako důkaz naprosté oprávněnosti vyhlášení války terorismu.

Od 11. září 2001 jsou teroristická organizace Al Kajda a její šéf Usáma bin Ládina považováni za vážného nepřítele mezinárodního společenství. Bin Ládin má k dispozici poradní grémium. Organizace se člení (nebo snad členila?) na čtyři výbory:

1. vojenský výbor uskutečňuje nábor a výcvik personálu a plánování, zabezpečení a realizaci teroristických útoků,
2. finanční výbor získává a spravuje finanční zdroje, provozuje krycí firmy a uskutečňuje finanční transakce,
3. náboženský výbor odpovídá za náboženské ospravedlnění teroristických akcí a šíření islámu,
4. výbor pro sdělovací prostředky vyhodnocuje zprávy sdělovacích prostředků celého světa, a tím podporuje politické a teroristické aktivity organizace.

Zásady pro vedení teroristických útoků jsou tyto:

- ☐ dlouhé časové odstupy mezi jednotlivými atentáty a přesné plánování, využití prvku překvapení, údery vést tam, kde je nikdo neočekává,
- ☐ údery jsou vedeny za podpory „spících“ agentů, kteří po dlouhou dobu nenápadně žijí v daném místě,
- ☐ zasazení jednoho nebo několika sebevražedných atentátníků pro údery ze země, z moře a ze vzduchu,
- ☐ úderem dosáhnout maximální možné zkázy: čím více mrtvých, tím lépe,
- ☐ Al Kajda se oficiálně nepřiznává k atentátům.

Příprava sebevražedných atentátů je relativně jednoduchá, protože není nutno plánovat ústup, takže v úvahu přichází více cílů. Průzkumu plánovaných cílů je věnována velká pozornost. Na teroristické operaci se podílejí:

- ☐ průzkumná skupina,
- ☐ plánovací skupina,
- ☐ zabezpečovací skupina,
- ☐ úderná skupina.

Na bezpečnost a utajení je kladen velký důraz. Každý z členů skupiny vykonává nějaké legální povolání v místě plánovaného útoku. Informace se předávají pomocí mrtvých schránek.

Encyklopedie svaté války je příručka teroristického boje v arabském jazyce o 7000 stranách. Obsahuje všechny možné metody boje teroristů, od tichého zabíjení, přes ochranu proti infiltraci tajnými službami, až po útoky biologickými zbraněmi. Bezpečnostní orgány mohou z této knihy odvodit důležité závěry o možných cílech, metodách a prostředcích teroristických útoků.

Z hodnocení ohrožení Al Kajdou vyplývá, že tato organizace přesně analyzuje svoje operace a její teroristé jsou schopni vést složité a současné údery se značně ničivými účinky. Al Kajda má samostatně působící teroristické buňky v padesáti zemích světa a nemusila by ukončit svou činnost ani po smrti nebo zajetí bin Ládina. Likvidace výcvikových zařízení Al Kajdy v Afghánistánu neznamená ukončení teroristického výcviku.

Speciální síly v operaci Trvalá svoboda

Účelem článku není popsat historii operace Trvalá svoboda, nýbrž shrnout dosud známé skutečnosti týkající se sil pro speciální operace zajímavé z operačního a taktického hlediska. Je přirozené, že ozbrojené síly neuvěřejňují všechny svoje poznatky získané za bojových operací, a to ani ve svých odborných časopisech.

Válka v Afghánistánu nebyla vedena proti etablovanému státnímu nebo vojenskému aparátu, nýbrž proti nesnadno postižitelným uskupením zločinců podporovaných Talibánem. O existenci obou organizací nebylo do zahájení války nic známo. Nedostatek známých cílů nutně působil konvenčním leteckým i pozemním silám problémy. Nedostatek pozemních komunikací v zemi vylučoval vedení pozemní ofenzívy.

V Afghánistánu bylo zasazeno pouze několik málo stovek příslušníků speciálních sil USA. Důvodem, proč byly zasazeny síly pro speciální operace, bylo, že proti nekonvenčním silám

je nutno bojovat nekonvenčními možnostmi. Posláním sil pro speciální operace byly průzkum cílů, řízení leteckých úderů a konečně zajetí nebo zabití Usáma bin Ládina.

Ačkoli byly síly USA pro speciální operace zasazeny v Afghánistánu v malých počtech, hrály ve válce klíčovou úlohu. Poprvé měly speciální operace ústřední úlohu za vojenské kampaně. Tvrdí se, že válka v Afghánistánu, pokud šlo o její pozemní složku, byla válkou speciálních operací. Na téměř všech pozemních akcích se podílely jednotky pro speciální operace.

Letectvo USA bylo v operaci Trvalá svoboda velmi účinnou silou a ničilo pumami opevněná postavení Al Kajdy a Talibánu, jak bylo možno vidět v televizi. Avšak pozemní válečné akce byly vedeny skrytě a na rozdíl od působení letectva se o podrobnostech týkajících se pozemních sil nemluví.

Ve snaze vyhnout se trpkým britským a sovětským zkušenostem z Afghánistánu USA omezily úlohu pozemních sil a využily sil pro speciální operace k tomu, že tyto síly působily jako poradci protitalibánských sil a zajišťovaly přesnost leteckých úderů.

Na severu země síly USA pro speciální operace podporovaly Severní alianci spojením, koordinací leteckých úderů a dodávkami munice, potravin, léčiv a zimní výstroje.

Usáma bin Ládín se svými nejbližšími spolupracovníky často měnil svoje stanoviště a vůbec nepoužíval radiové spojení.

Poté, když síly Východní aliance přinutily jednotky Al Kajdy uchýlit se do rozsáhlého komplexu jeskyní a tunelů zvaného Tora Bora, síly pro speciální operace řídily letecké bombardování vchodů do podzemí, zjištěných pomocí tepelných přístrojů. Použití bezpilotních průzkumných letadel nebylo vzhledem k počasí vždy úspěšné. Mnoho nepřátelských bojovníků padlo nebo se vzdalo, avšak jiní, včetně Bin Ládina, možná unikli do Pákistánu. Jejich zjištění může trvat dlouho. Byla ukořistěna řada dokumentů a počítačových dat, na jejichž překladu a vyhodnocení pracují tajné služby.

Na jihu Afghánistánu plnily jednotky speciálních sil stejné úkoly, prováděly údery, průzkum a plnily jiné bojové úkoly a případně spolupracovaly s britskými, australskými a kanadskými jednotkami pro speciální operace. Zmocnily se letiště a vytvořily prozatímní operační základnu.

Síly USA pro speciální operace se zřídka podílely na přímém vedení boje, avšak často hrály hlavní úlohu pro dosažení vítězství nad protivníky.

Síly pro speciální operace používaly kombinace vyspělé technologie a primitivních prostředků, aby napomohly dosáhnout vítězství nad Talibánem a Al Kajdou. Používaly přenosných laserů pro označování cílů, předsunutých leteckých návodčích anebo pozorovatelů, zařazených do protitalibánských sil, a tím zvyšovaly přesnost použití přesně řízené letecké munice. Za jejich pomoci byly bombardovací letouny schopny ničit polní opevnění, pevnůstky, pochodové proudy a velitelství. Takovou taktikou bylo dosaženo likvidace bin Ládinových nejbližších pomocníků, včetně jeho „šéfa vojenských operací“.

Zatímco někteří příslušníci speciálních sil používali nejnovějších prostředků, jiní jeli do boje koňmo. Zatímco někteří nosili maskovací stejnokroj a protistřepinové vesty a přilby, další byli oděni jako Afghánci, používali AK-47 a vodili mezky při dopravě potravin, munice atd. v horách a pouštích. Znali místní jazyky a kulturu a uměli se pohybovat v krajině bez upoutání pozornosti. Používali vozidla nejrůznějších druhů a nejrůznějšího původu.

Každý příslušník sil pro speciální operace byl schopen řídit přímou leteckou podporu, která fungovala velmi dobře a byla jedním z nejdůležitějších úkolů za války. Jednotky pro speciální operace jsou v řízení přímé letecké podpory vycvičeny tak, aby byla minimalizována možnost chyby.

Síly pro speciální operace během operace Trvalá svoboda výrazně zvýšily účinnost letecké operace a na zemi a změnily Severní alianci v údernou armádu. Úspěch operace v Afghánistánu byl podmíněn působením speciálních sil, které v podstatě změnilly tvářnost války.

Použití vrtulníků

V horském terénu se k přepravě speciálních sil do prostoru zásahu používá vrtulníků vzhledem k jejich schopnosti svislého vzletu a přistání. Pro utajení letu jednotlivý vrtulník nebo malá skupina vrtulníků musí uletět velkou vzdálenost v noci a v malé výšce, aby se vyhnula zjištění. Vrtulníky přepravovaly jednotky do prostorů akce a po jejím skončení je vyzvedly a dopravily zpět.

Profily letu vrtulníků proto kladou vysoké nároky na výkonnost a odolnost dynamických součástí vrtulníků a jsou spojeny s vysokým pracovním zatížením letové osádky. Tyto úkoly mohou plnit pouze dokonale vycvičení letci.

Všechny druhy ozbrojených sil USA mají vrtulníky pro speciální operace.

Letoun C-130 Hercules

S úspěchem byly použity různé verze dopravního letounu C-130, patřícího silám pro speciální operace a schopného přistávat na nepevných letištích:

- ❑ **Letouny C-130** dopravovaly jednotky pro speciální operace do celého Afghánistánu.
- ❑ **Bitevní letoun AC-130 gunship** je určen k přímé letecké podpoře, izolaci bojiště a ochraně hlavních sil. Letoun pomalu krouží nad nepřátelskými cíli a účinně je ostřeluje svými kanony ráže 105 mm, 40 mm a 25 mm. Takovými cíli byly vchody do jeskynního komplexu Tora Bora, kde v jednom případě byly zasaženy tunely s municí. Zbraně letounu jsou velmi přesné. Je vybaven televizním, infračerveným a radarovým senzorem pro rozpoznávání vlastních jednotek a nepřátelských cílů kdykoli a kdekoli.
- ❑ **Z letounu MC-130E/H** byl vysazen výsadek pozemního vojska ke zmocnění se letiště v jižním Afghánistánu.
- ❑ **Letouny MC-130** svrhly miliony letáků nabízejících odměny za předání teroristických vůdců, varujících obyvatelstvo před nevybuchlou municí a poskytujících jiné důležité informace.
- ❑ **Letoun EC-130** pro psychologické operace vysílal rozhlasové programy přesvědčující obyvatelstvo, aby se obrátilo proti silám Talibánu a Al Kajdy, a to v různých jazycích země. Zprávy pro vysílání zpracovávala skupina pro psychologické operace. Aby posluchači mohli vysílání zachytit, byly shazovány letáky uvádějící použitý kmitočet.
- ❑ **Letoun KC-130P** doplňoval palivem vrtulníky za jejich letů do hloubky afghánského území.

Účast spojeneckých sil pro speciální operace

Na operaci Trvalá svoboda se v jejích pozdějších fázích kromě speciálních sil USA podílely v menších počtech také síly pro speciální operace Austrálie (150 vojáků), Kanady (cca 40), Dánska (cca 100), Francie, Německa, Nového Zélandu, Norska a Británie (bez uvedených počtů).

Zdravotnické ztráty

Počty raněných a padlých příslušníků speciálních sil jsou nízké. Ztráty způsobené v boji jsou nepatrné. K většině zdravotnických ztrát došlo v důsledku havárií několika vrtulníků způsobených špatnou viditelností nebo počasím.

Závěr

Válka v Afghánistánu dokázala správnost předpovědi, že boj proti mezinárodnímu terorismu bude dlouhý a nesnadný. Kombinaci sil pro speciální operace a letectva, která dosáhla pozoruhodných výsledků, budou vojenští teoretici studovat po dlouhou dobu. Použitá operační strategie se osvědčila natolik, že se uvažuje o jejím opětovném použití v jiných zemích ukrývajících mezinárodní teroristy.

Důkazem, že byly operace speciálních sil v Afghánistánu již hodnoceny, jsou - kromě jiného - požadavky velitelství speciálních operací na vývoj nových prostředků umožňujících zvýšit bojovou účinnost, jako jsou přenosný radar pro zjišťování minometů, malá bezpilotní letadla, dokonalejší lasery pro označování cílů, malá terénní vozidla, dokonalejší spojení a lehčí a menší baterie s větší kapacitou. Z dlouhodobého hlediska bude ovšem nesnadné zachovat dosavadní náročnost operací speciálních sil, protože síly pro speciální operace se rychle opotřebovávají a vytvoření náhrady je časově i personálně náročné.

Ing. Josef Nastoupil

*(zpracováno podle materiálů vědecké knihovny AVIS,
Rooseveltova 23, Praha 6)*

Loňské 11. září nám připomnělo, že bez ohledů na přeměnu vztahů mezi Východem a Západem musíme čelit nebezpečným novým hrozbám. Uvědomili jsme si též, že NATO a Rusko mohou těmto společným hrozbám čelit efektivněji, když spojí své prostředky a budou spolupracovat. Nová Rada NATO-Rusko nebude místem pro prázdné řečnění. Bude platformou, na níž se bude realizovat ideál spolupráce v oblasti bezpečnosti. Rusko, úplně poprvé, v ní zasedne jako plnoprávný a plnohodnotný partner. Ustavení rady je důležitou změnou vztahů, které již mezi NATO a Ruskem existují a které by se před pouhými deseti lety zdály samy o sobě neuvěřitelné. Nová rada, v níž bude zasedat 20 partnerů, položí základy rozsáhlé spolupráci v mnoha oblastech. Důležité je, že pokud se všichni členové Rady NATO-Rusko na nějakém rozhodnutí shodnou, bude pro ně všechny závazné.

***Britský premiér Tony Blair: Vřelý konec studené války?
Mladá fronta DNES, 28. 5. 2002***